

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. gruodžio 2 d. *

Paminėtos 98-osios Lietuvos kariuomenės metinės

Praėjusių savaitę vyko renginiai, skirti paminėti 98-ąsias Lietuvos kariuomenės metines. Kauno Šv. arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje Kauno igulos kapelionas Tomas Karklys aukojo šv. Mišias.

Lietuvos kariuomenė – tai mūsų tautos, mūsų saugumo garantas, tai mūsų visuomenės dalis. Juk žmonės, kurie tarnauja, yra mūsų vaikai, vyrai, tėvai. Karys – tai ne profesija, tai – gyvenimo būdas, tai pasiaukojimas Tėvynei. Švēsdami šias metines meldėmės už Lietuvą, taiką pasaulyje, kariuomenę, už tuos, kurie yra pasiryžę aukotis už mūsų gyvybę ir ramybę.

Po šv. Mišių senosiose miesto kapinėse padėta gėlių prie paminklų „Kovojo už Lietuvos laisvę Motinai“, „Žuvusiems už Tėvynę“ ir „1941 m. birželio sukilimo aukoms atminti“. Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje vyko iškilminga Vyčio Kryžiaus vėliavos pakėlimo ceremonija, sukvetusi nulenkti galvas visiems kovojuusiems už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, padėta gėlių prie Nežinomo kareivio ir Laisvės paminklų. Buvo išsautos trys Garbės kuopos salvės: už Lietuvos kariuomenės kūrėjus savanorius, už Lietuvos kariuomenę, už Lietuvą Tėvynę. Dalyvavo Lietuvos kariuomenės vienetų vadai ir kariai, šauliai, savanoriai, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialo narai, moksleiviai, akį traukė ryškiaspalvėmis liemenėmis išsirikiavę darželinukai, kurie emocingai stebėjo kariuomenės žygiotę.

Susirinkusius pasveikino laikinai einantis Karinių oro pajėgų vado pareigas pulkininkas Devis Martusevičius.

„Kariuomenė – mūsų vertybų, mūsų tradicijų puoselėtoja. Šiandien daug iššukių, bet mes jų nebijome. Matome jūsų dėmesį, jaučiame palaikymą, tai mums teikia ryžto ir stiprybės“, – linkédamas kariams ir jų šeimoms sveikatos ir stiprybės kalbėjo pulkininkas D. Martusevičius. Gražais žodžiais, apibūdinančiais karį, kalbėjo Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gimnazijos moksleivai Elena Spranaitytė ir Domantas Teleiša, teigė nebijantys eiti į mokyklą, kai turime tokius šaunius karius. Pasibaigus iškilmėms Karo muziejaus sodelyje, minėjimas ir koncertas vyko Kauno igulos karininkų ramovėje.

Sutikus kariuomenės įgulų vadus ir sugedojus Lietuvos valstybės himnā, Kauno igulos karininkų ramovės viršininkas majoras Donatas Mazurkevičius pasveikino susirinkusiuosius, pabrëždamas glaudę visuomenės ir kariuomenės ryšį. Kad visi kariai labai svarbūs ir reikalingi, nepaisant laipsnių ir postų, kad visas kariuomenės mechanizmas yra tarpusavyje susijęs, dar kartą sveikindamas karius apie kariuomenės stiprybę ir karių svarbą kalbėjo pulkininkas D. Martusevičius.

Džiugu, kad kariai ne tik dalyvauja pratybose su šautuvu, bet ir ieško karybos paslaipčią, domisi istorija. KOP vyriausasis puskarininkis srž. mjr. Alvydas Tamošiūnas skaitė pranešimą „Saulės mūšiui – 780“. Buvo įvertinta šio mūšio reikšmė, aptarta jungtinė kavalijuočių ir kryžiuočių bei jungtinės lietuvių, žemaičių, žiemgalių kariuomenės ginkluotė, apranga, šarvai, lemtinės klaidos.

Išklausius išsamaus pranešimo, vyko svarbiausia šios šventės dalis – me-

Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje dalyvavo Lietuvos kariuomenės įgulų daliniai, LPKTS Kauno filialo narai

Iškilmingas minėjimas Kauno igulos karininkų ramovėje

daliais ir padėkomis buvo apdovanojami karininkai, kariai savanoriai, policijos darbuotojai, medicinos karo tarnybos kariai. Lietuvos kariuomenės dienai skirtą šventę užbaigė dviejų da-

lių koncertas: Lietuvos karinių oro pajėgų orkestro (vadovas Ričardas Kulskis) ir Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos fakulteto solistų.

Audronė KAMINSKIENĖ

Naujos knygos

Nauja knyga apie Alytaus apskrities policiją 1918–1940 metais

Minint Lietuvos kariuomenės įkūrimo 98-ąsias metines, skaitytojus pasiekė nauja knyga – „Alytaus apskrities policija 1918–1940 metais“. Šios mokslo monografijos autorius – istorijos magistras Kęstutis Noreika, gimęs 1989 metais Prienuose, šiuo metu gyvenantis Vilniuje. Knygos leidėjas – Alytaus teisėsaugos ir teisėtvarkos muziejas, tiražas 400 egzempliorių.

Alytaus teisėsaugos ir teisėtvarkos muziejaus valdybos pirmininkė Aura Grigaravičiūtė-Česnulienė papasakojo: „Lietuvos policija turi savitą, ilgą ir seną istoriją, kuri pasklidusi archyvuose, muziejuose ir asmeninėse kolekcijose. 2004 metų gegužės 18 dieną, minint Tarptautinę muziejų dieną, Tarptautinės policijos asociacijos Lietuvos skyriaus Alytaus poskyrio, vadovaujamo pirminko Albino Navicko, Alytaus policijos

darbuotojų profesinės sąjungos, atstovaujamos pirmininko pavaduotojo Stasio Jurgionio, ir Alytaus policijos sporto klubo „Aukuras“ su preidentu Šarūnu Miliauskui iniciatyva atidarytas Alytaus teisėsaugos ir teisėtvarkos muziejus su kaupiamu, puoselėjamu ir saugomu Lietuvos ir Alytaus policijos paveldu.

2014 metais naujai išrinkta Alytaus teisėsaugos ir teisėtvarkos muziejaus valdyba pradėjo planuoti knygos apie vienos policijos istoriją rengimą. Iki šiol nebuvu parašyta nė viena istorinė monografija apie Alytaus apskrities policijos veiklą 1918–1940 metais, todėl muziejus pasinėrė į paiešką... Istorijai neabejingas Kęstutis Noreika, jau anksčiau surinkęs istorinę medžiagą apie Kauno apskrities policiją, remda-masis archyvuose ir muziejuose saugomais dokumentais, periodika ir amži-

ninkų atsiminimais, atskleidė Alytaus apskrities policijos gyvenimą 1918–1940 metais.

Didžioji dalis Alytaus teisėsaugos ir teisėtvarkos muziejaus sukauptos medžiagos atskleidžia sovietinio laikotarpio policijos pareigūnų gyvenimo ir darbo tarpsnius. Siekiant surinkti kuo daugiau informacijos apie Neprisklausomos Lietuvos nelengvą policininkų veiklos kelią ir tradicijas, knygoje buvo pasirinktas nagrinėti 1918–1940 metų laikotarpis.

Ši knyga – puiki galimybė skaitytojams iš arčiau susipažinti su Alytaus apskrities policijos darbo patumais nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos iki Antrojo pasaulinio karo pradžios, pajusti to meto dvasią, prisiliesti prie praeities, svarbios dabarties ir ateities kartoms.“

Leidinyje atskleidžiamas sunkus Alytaus apskrities policijos organiza-

vimo etapas, apibūdinama nuovadų dislokacija, analizuojama policijos veikla ir su tuo susijusios problemos, aprašomas teisėtvarkos struktūrų ap-rūpinimas tarnybai reikalingomis prie-monėmis, nagrinėjamas personalo komplektavimas ir apmokymas bei policijos likvidavimas po 1940 metų okupacijos. Prieduose pateikiama visų 11 Alytaus apskrities policijos vadų, tarnavusių 1918–1940 metais, portretinės nuotraukos, taip pat akimirkos iš policijos gyvenimo, užrašytos pačių policijos tarnautojų.

Aprašyta ir pirmosios 1940-ųjų sovietų okupacijos aukos – policininko Aleksandro Barausko (1899–1940) gyvenimo istorija. Knygos istoriografinę vertę padidina autorius sudarytos asmenvardžių ir vietovardžių rodyklės.

Gintaras LUČINSKAS

LPKTS Telšių filialo susirinkimas

Lapkričio 20 dieną Telšių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčioje buvo aukojamos sv. Mišios už mirusius ir gyvus buvusius politinius kalinus, tremtinius, partizanus. Nuoširdžia malda padėkojome Viešpačiui, kad nematoma ranka parvedė į Tėvynę, padėjo įveikti sunkumus. Po sv. Mišių Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos Telšių filialo nariai susirinko į Suaugusiųjų mokyklą, kur įvyko visuotinis ataskaitinis susirinkimas. Dalyvavo 58 filialo nariai ir būrelis svečių. Susirinkusiuosius pasveikino LPKTS Telšių filialo pirmininkė Regina Chmieliauskienė. Kanauninkas Andrius Sabaliauskas palinkėjo visiems daug sveikatos, išvermės, stiprybės, būti dėmesingiem svieni kitiems, Dievo palaimos. Telšiečius pasveikino LPKTS Šiaulių filialo delegacija, vadovaujama pirmininkės, LPKTS valdybos narės Valerijos Jokubauskienės. Svečiai iš Šiaulių pristatė savo veiklą ir padanovajo didelę įrėmiantį šiaisiai metais įvykusią saskrydžio „Laisvė – tai turtas“ dalyvių nuotrauką, kurios autorius – Eduardas Manovas. Telšių Žemaitės gimnazijos auklėtinės susirinkimo dalyvius nudžiugino literatūrine programa ir

šeitkė originaliai įamžintas prasmingas mintis. Susirinkusiesiems koncertavo Telšių Trečiojo amžiaus universiteto moterų vokalinis ansamblis „Alegoria“ (vadovė – Daiva Lingienė).

Zemaitės gimnazijos istorijos mokytoja Vilija Vaičiulienė buvo apdovanojota LPKTS 2-ojo laipsnio žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“. Per trisdešimt pedagoginio darbo metų V. Vaičiulienė ypatingą dėmesį skyrė jaunimo tautiniams ir patriotiniams ugdymui, tiesdamas tiltus tarppraeities ir dabarties, ugđė jaunają kartą puoselėti tikrasių vertėbes. Mokytojos įsitikinimu, „kaip žmogus be šeimos, taip pilietis be Tėvynės negali jaustis visavertis“. V. Vaičiulienė kartu su gimnazista aktyviai dalyvauja LPKTS renginiuose, pasitelkdama gyvuosius istorijos liudytojus, jaunimą supažindina su Laisvės kovu ir tremties istorija. Mokytojos paskatinti gimnazistai surinko ir suraše Telšių buvusius tremtinį ir politinių kalinių prisiminimus.

LPKTS Telšių filialo pirmininkė Regina Chmieliauskienė pristatė išsamiai metinę veiklos ataskaitą. Ypač džiugu, kad filialas persikelė į naujas patalpas Telšių miesto seniūnijoje (Turgaus a. 7). Už tai esame dėkingi

Telšių rajono savivaldybės merui Petru Kuizinui, administracijos direktoriui Sauliui Urbanui ir tarybos nariams.

Revizijos komisijos ataskaitą pristatė Aldona Gedmintienė. Filialo narys Kestutis Laukaitis pristatė su knygų platinimu susijusias aktualijas. Pirmininkės pavaduotoja Aldona Gudienė paragino narius paskatinti savo artimuosius skirti 2 procentus gyventojų pajamų mokesčio LPKTS Telšių filialui.

Už kultūrinę veiklą atsakinga Bronislava Bikniuviene pratęsė pirmininkės pasakojimą apie kultūrinius renginius. Labai svarbus įvykis – paminklo tremties aukoms atminti atidengimas prie Telšių geležinkelio stoties. Džiugu, kad minėtoje vietoje buvo išsaugo-

tas ir restauruotas medinis tremtinį kryžius. I Telšių rajone Šatrijos kalno paþpédéje kasmet rengiamą tradicinį saskrydį „Laisvė – tai turtas“ filalo taryba sukviecia gausų būrį buvusių Laisvės kovų dalyvių ir tremtinų įþivairių Lietuvos vieþtovių. Šiais metais dalyvauta įdomioje konferencijoje Šilalės rajone „Vyresnio amžiaus žmonės néra naþta visuomenei“. Su malonumu kasmet vykstame į saskrydį Ariogaloje „Su Lietuva širdy“. Telšiečiai noriai prisijungia prie LPKTS rengiamų akcijų, dalyvauja valstybinių švenčių minėjimuose.

Esame pasirengę ir kitais metais užsiimti aktyviai veikla.

**Bronislava BIKNIUVIENĖ
LPKTS Telšių filialo narė**

Istorija be „baltų dėmių“

Kaip KGB kontroliavo išvykstančiuosius iš SSRS

Pabaiga.

Pradžia Nr. 44 (1210)

Tarp vykstančiųjų į užsienį agentai nesudarė daugumos. 1975 metais į kapitalistines šalis vyko 12430 žmonių, iš jų – 17 operatyvininkų, 247 agentai ir 674 „patikimi asmenys“. Visi jie sudarė mažiau nei 10 procentų. Kai kuriai metais „patikimųjų asmenų“, vykstančių į užsienį, buvo du kartus daugiau nei agentų. Jais išgyti bandyta remtis tiriant išeiniją.

Daugiausia agentų su užduotimis siusta į JAV, nemažai ir į kitas pasaulio valstybes, pavyzdžiui, Vakarų Vokietiją, į kurią kasmet išvykdavo dešimtys slaptųjų bendradarbių. 1983 metais vien tik LSSR KGB 2 valdybos 3-as skyrius siuntė 14 savų agentų su raštiškomis užduotimis į VFR. KGB aktyviai siuntė užverbuotuosius ir į Vatikaną, nes norėta juos įtvirtinti bažnytinio sluoksniuose. Štai prieš švenčiant Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejų, LSSR KGB siuntė agentus: „Jurgi“, „Germaną“, „Gintautą“, „Petrą“ ir kitus, kurie tiesiogiai ar per trečiuosius asmenis turėjo perduoti informaciją, kad religinių iškilmių susiejimas su politiniais įvykiais neigiamai atsilieps Katalikų Bažnyčios padėciai Lietuvoje.

Siunčiami į užsienį agentai turėjo būti iš anksto patikrinti arba įrodė savo patikimumą kituose darbuose. Pavyzdžiui, 1989 metais pas tévą į užsienį vyko agentas „Tulpė“, užverbuotas „idėjiniu-patriotiniu pagrindu“ dar 1962 metais jo motina buvo agentė „Riga“, sesuo – agentė „Žibutė“. Prieš išvykstant jis buvo patikrintas, bet ji kompromituojančios medžiagos nerasta. Praktika parodė, kad ne visi patirkintieji agentai buvo patikimi ir sažininkai vykdė užduotis Vakarų šalyse.

Slaptiesiems bendradarbiams buvo skiriamos bendros ir konkretios užduotys, dažnai priklausiusios nuo konkretaus asmens galimybėlių. 1988 metais į užsienį vyko LSSR KGB Kauno skyriaus agentas „Matulaitis“, kuriam 1-as skyrius suformulavo tokias užduotis: rinkti duomenis apie emigracinių organizacijų funkcionierius, emigrantus, turinčius ryšių politiniuose sluoksniuose, dirbančius su jaunimu, palaikančius kultūrinius ryšius, taip pat duomenis apie lietuvių emigracinių organizacijų JAV gausumą, prieštaravimus tarp emigrantų, jų priežastis, kompromitavimo faktus ir kita. Tai, galima sakyti, bendrosios užduoties pavyzdys. Kitas klausimas, ar agentas buvo pajėgus tai realizuoti. Todėl retsykiai KGB dokumentuose randama pastabų apie šios srities darbo trūkumus, būtent, ne visada, skirti užduotis, būdavo įvertinamos agento asmeninės savybės ir galimybės, neretai užduotys buvo gremždiškos ir nekonkrečios, sunkiai įsimenamos. Kartais agento patikimumas remėsi tik operatyvinio darbuotojo subjektyvia nuomone, o ne turimos apie jį medžiagos objektyviu įvertinimu. Ir nurodoma, kad agento siuntimas vyktu pagal planą, o ne tik pagal atsiradusio agento galimybes ir norą išvykti.

Be bendrijų užduočių, būdavo skiriamos ir konkretios. Kartais agentas būdavo nukreipiamas dirbtai prieš konkretų žmogų. Štai 1984 metais į Angliją vyko agentas „Tauragis“, kurio užduotis buvo susijusi su filosofu A. Stromu: užmegzti draugiškus santykius su objektu, išsiaiškinti jo artimiausius planus, dalyvavimą „reakcinės“ lietuvių emigracijos veikloje. Patarta agentui nebūti įkyriam, vengti tiesioginių klausimų

ir pamokytą: „laikykitės tarybinių piliecių elgesio užsienyje taisyklių, į galimas provokacijas duokite ryžtingą atsaką“. Agentas „Charis“, be kitų užduočių, nukreiptas tyrinėti diplomata S. Lozoraitį. Pažintį turėjo sustiprinti faktas, kad jie mokėsi vienoje mokykloje.

Agentūrinėje praktikoje pasitaikyvado taip, kad archyvinis (kuris formaliai aktyviai nedirbo, o jo byla buvo padėta į archyvą, bet esant reikalui KGB galėjo pasinaudoti jo galimybėmis) agentas, vykdamas į užsienį privačią tvarką, negaudavo konkretių užduočių, o turėdavo tik rekomendacijas.

Žvalgyboje ir kontržvalgyboje naujotasi agentų giminystės ryšiai ir pažintis. Bet šiaisiai atvejais saugumas turėjo labai pasitikėti savo bendradarbiais. Reikėjo, kad agentas sąžiningai dirbtų agentūrinį darbą netekdamas pirmenybės asmeniniams jausmams. Štai agentas „Otto“ draugiškai sutarė su VLIK valdybos nariu A. Sperauskui, bet šiuo atveju slaptais bendradarbis „Otto“ neturėjo sau-gumo pasitikėjimo – jis pats tikrintas.

KGB agentūra buvo įterpiama į įvairias delegacijas ar meno kolektyvus. 1982 metais į užsienį planavo vykti valstybinis ansamblis „Lietuva“, Vilniaus Čiurlionio kvartetas, operos ir baletų teatro artistai, kamerinis orkestras. Tarp artistų ir muzikantų buvo 12 agentų ir 5 „patikimi asmenys“. Pastarieji turėjo išsiaiškinti priešininko specialiųjų tarnybų ir „reakcinės“ emigracijos priešiškus siekius kūrybinių darbuotojų atžvilgiu. KGB agentai delegacijų sudėtyje vykavo į susitikimus Vatikane, kad kompromituotų lietuvių emigracinių dvasininkiją ir kurstyti nesutarimus.

Archyvinės medžiagos studijos rodo, kad į užsienį vykstantys agentai tu-

réjo būti kompetentingi informacijos rinkikai, nauju kontaktu su išeiviais ieškotojai. Viešnagi užsienyje metu agentai nepajėgdavo gauti ypač svarbios ar konfidencialios informacijos, o tuo labiau paveikti procesus emigracijoje. Atvykstančiaisiais iš LSSR būdavo domimasi, bet jie nekélė didelio pasitikėjimo kai kuriems išeiviams, ypač VLIK nariams, kurie buvo radikalai nusiteikę nepalaikyti jokių kontaktų su sovietine Lietuva ir jos atstovais. Kai kuriems į JAV atvykusiemis agentams pavykdavo tik pasisveikinti su VLIK vadovais ar aktyviais nariais, todėl nieko konkretesnio išsiaiškinti nepavykdavo. Rečiai atvejais atskiriems agentams pasiekdavo susitikti ir ilgėliau pasikalbėti su šios organizacijos nariais. Pavyzdžiui, agentas „A. Girėnas“, asmeniškai kalbėjosi su K. Valiūnu, aptardami, komentuodami to meto situaciją Lietuvoje ir išeivijoje. Bet jokiu paslapčiu agentui nepavyko išgauti. Kitos lietuvių išeivijos organizacijos, tarp jų „Santara–Šviesa“, linko rodyti daugiau dėmesio atvykėliams. Antra vertus, KGB ne visada realiai įvertindavo savo siunčiamų bendradarbių galimybes rinkti informaciją viešnagi užsienyje metu. Agentams, neįgijusiems asmeninio žmogaus pasitikėjimo, buvo neįmanoma išsiaiškinti rūpimus klausimus ar nuodugnai išklausinėti pirmąkart sutiktą asmenį. O dauguma siunčiamų slaptųjų bendradarbių neturėjo išankstinio pasitikėjimo. Ilgesni susitikimai įvykdavo, kai organizacijų narius sudomindavo iš Lietuvos atvykusio žmogaus įspūdžiai. Todėl jie ne visuomet žinodavo, kad bendrauja su KGB užverbuotu asmeniu, vykdančiu slaptas užduotis į atžvilgiu.

(keliamo į 7 psl.)

Istorija apie labai drąsius vaikus

„Tremtinio“ 43-iame numeryje perskaiciav Alfonso Seniko straipsni „Amerikos balso radijas žadino Laisvės vilti“, ir atmintyje iškilo prisiminimai apie buvusį bendradarbi trumpabangininką Alfonsą Seniką.

Praėjusio amžiaus septintame dešimtmetyje Lietuvos veterinarijos akademijos radio mazgas pranešinėdavo vėlesnias žinas ir naujienas, o diskotekų metu transliavo šokių muziką.

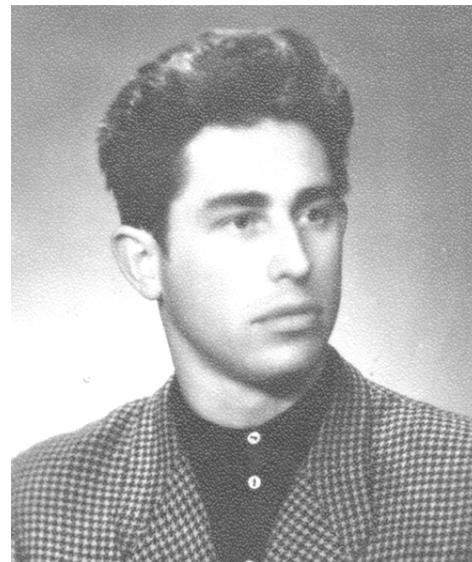
Radijo mazge šeimininkavo aukštasis juodbruvas jaunuolis, su kuriuo arčiau susipažinaujau vėliau, kai jis buvo paskirtas į Mažeikių valstybinę veislininkystės stoty vyriausiojo zootechniko pareigoms.

Veislininkystės stoties direktorius Kostas Gedgaudas buvo surinkęs stoties kolektyvą iš buvusių politinių kalinų ir tremtinių. Nebuvo nė vieno komjaunuolio ir nė vieno komunistų partijos nario. Tai siutino rajono valdžią, bet įmonė dirbo gerai, vykdėme planus, tad prisikabinti nebuvo prie ko.

Gavę komandon naują vyr. zootechniką, nesupratome jo, atrodė įtartinas, nes keletą kartų vyko į saugumą. Vėliau ilgas valandas praleisdavom kartu stoties laboratorijoje. Taip sužinojau, kad jis – trumpabangininkas – mégėjas, o saugume turėjo užregistruoti savo radio stotį. Sužinojau ir jo įspūdingą nuslėptą praeitį.

1941 metais mažametis Alfonsas su motina ištremtas į Tomsko srities Parbigo rajono Svetlozelionojo kaimą. Tėvas 1943 metais žuvo Rešotų lageryje.

1947 metais septyni lietuvių vaikai: aštuoniolikos metų Gytis ir trylikme-

Alfonsas Senikas

té Regina Žemaičiai, septyniolikmetis Vytautas ir vienuolikmetis Juozas Gelgotos, trylikmetis Kostas Radzevičius, dylikmetis Jonas Dinsmonas ir trylikmetis Alfonsas Senikas iš Svetlozelionojo sutarė bėgti į Lietuvą.

Kvapą stingdanti vaikų drāsa galėtų būti puikiausias siužetas aštriam nuotykių filmui ar paauglių romanui.

Tėvų su baime ir širdgėla palaiminti, jaunieji bėgliai išvyko į tolimą ir pavojingą kelionę. Jų lauknėliuose tebuvo duonos džiūvėsių ir druskos... Iš surištų rastų pagamintu plaustu vaikai nuo Parbigo upės aukštupio pasiekė žiotis į Čajos upę. Alfonsas Senikas ne pamena, kaip jie pateko į garlaiviuką. Plaukė Čajos, Obės ir Tomos upėmis, buvo kelionėje apvogti... Vis dėlto pasiekė Tomską. Toliau per didelius var-

gus keliavuo geležinkelio į Novosibirsą. Bilietais pirkti reikėjo dokumentų, o jų dokumentai tebuvo tik mokykliniai pažymėjimai... Novosibirske, kol gavo bilietus, stoties prieigose (lauke) išgyveno savaitę, o atvykę į Maskvą – visiškai įstrigo. Žmonių minios, milicija tikrina dokumentus, gaudo bėglius. Jaunujų keleivių būrelis iškriko.

Alfonsas, likęs vienas, prisiglaudė prie benamių rusiukų. Jų pamokytas į Kauną parvažiavo užsiropštęs ant vagono stogo, o kad būtų sunkiau pastebeti, išsitaikė arčiau garvežio ir pasislėpė jo dūmuose. Taip pasiekė Kauną. Buvo susalęs, išbadėjęs, pajuodęs nuo dūmų ir jų išgraužtomis akimis. Kirpyklos kirpijas, pasigailėjęs Alfonsą, jį nuprausė, praplovė akis. Toliau Alfonsas pėsciomi pasiekė tetą, gyvenusią Išlaužę.

Kuri laiką slėpėsi, vėliau prisistačės apylinkės pirmininkui, kaip kito (bendrapavardžio) Seniko sūnus, ga-

vo pirminį dokumentą ir pradėjo lankytis mokyklą.

Baigė Lietuvos veterinarijos akademiją. Mažeikiuose sukūrė šeimą, vėliau išvyko gyventi į Papilę, dirbo paukštininkystės ūkyje vyr. zootechniku.

Apsilankės Tauro partizanų apygardos muziejuje Marijampolėje, pamačiau paveikslą (pieštą vieno tos bėglių grupės nario Vytauto Gelgotos), vaizduojantį jaunuosius bėglus ant plauto Parbigo upėje ir juos išlydinčius tėvus.

Važiuodami pro Išlaužą, užsukome pas mielą ir seniai matytą draugą Alfonsą. Prisiminėme jaunystės vargo dienas Altajuje ir Komijoje, ir gražų bendravimą Mažeikiuose.

Alfonsas dar ir dabar užsiiminėja trumpabangyste. Šiuo pomėgiu užkrėtė žmoną Danutę ir sūnų Darių, kuris šiandien Lietuvos kariuomenėje pritaiko radisto žinias.

Albertas RUGINIS

Mano gyvenimo istorija

kėme apie 700 kilometrų. Baržos niekur nestodavo. Kaliniai pradėjo sirgti dizenterija. Paskutinę dieną ir aš sunegalau. Taigi dešimtą kelionės dieną pasiekėme prieplauką Usą. Mus susodino į siaurojo geležinkelio platformas ir vakarop nuvežė į lagerio centrą – Vorkutą. Vorkutoje tuož visiems atvežtiesiems išdavė po gerą „paikę“ duonos, gerą silkę ir pakankamai karšto virinčio vandens. Valgyti visai nenorėjau, todėl duoną ir silkę atidaviau draugams. Pavalgius, visus nuvedė į pirtį. Pirtyje felceris pamatavo temperatūrą – ji buvo pakilusi iki 39,8 laipsnių. Neturėjau jėgų ne tik nusiprausti, bet ir nusivilksti. Felceris paskyrė sanitārą, kuris mane nurengė, nuprausė, aprengė ir su visais mano daiktais nuvedė į netoli buvusių ligoninę. Kitą dieną mane pradėjo gydyti vidutinio amžiaus gydytoja – duodavo po keletą nemažų tablečių nuo viduriavimo. Valgydino gerai ir nemažai. Taip praslinkus trims savaitėms visiškai pasveikau ir iš ligoninės buvau išrašytas.

Lageris – beprasmė kankynė

Apgvendino kriminalinių kalinių barake. Į darbą – įrengti aerodromo, varydavo 4–5 kilometrus. Valgyti duodavo du kartus: duonos po 500 gramų, surūdėsių silkę arba gabalėlių prastos žuvies ir sriubos be jokių riebalų. Dirbtai reikėdavo po 14 valandų, be jokių poilsio dienų.

1941 metų rugsėjo 20 dieną mane,

Samą, Adomaitį (kitus zarasiečius paliko Vorkutoje) nuvežė į Usą įrengti aerodromo. Iš viso nuvežė 700 kalinių, iš kurių 200 politinių, 500 – kriminalinių, paimtų iš izoliatorių. Nuvežė į Usą sutalpino visus viename, su trijų aukštų gultais, cemento sandėlyje, stovinčiam ant upės kranto. Buvo jau truputį pašalę ir pasnigę. Mūsų, lietuvių, 40 žmonių brigada užėmėme gultų antro aukšto vietas. Buvo tik dvi mažos geležinės krosnelės, prie kurių kriminaliniai mūsų, politiniai, né artyn neprileido. Į darbą varydavo tris kilometrus, o parėjus iš darbo ir pradėjus valgyti, dažnai kriminaliniai ištraukdavo iš rankų duoną ir nubégda vo savujų tarpan. Pasiskuši nebuvo kam.

Gyvenant tokiomis sąlygomis, užpuolė utėlės, daugelis susirgo dizenterija, niekas jokios medicininės pagalbos neteikė. Nors buvau optimistas, tačiau po trijų visiškai alkanų dienų, buvau nustojęs vilties, kad kada nors sulauksiu pagerėjimo, o tokios košmariskos sąlygos – tai ne gyvenimas, o beprasme kankynė. Tos pačios dienos vakare, gulėdamas, suplanavau kitą dieną čia pat tekančioje upėje nusiskandinti.

Kitą dieną iš pat ryto du jauni vyrai, vienas – čekas, kitas – vakarų ukrainietis, dėl tokių pat priežascių kaip ir aš, buvo pasiruošę nusižudyti. Vienas šoko upėn – nusiskandino, antras – krito po siaurojo geležinkelio garvežiu, kuris jį mirtinai sužalojo, tad aš savo su manym skandintis atidėjau tolesniam

Sveikiname

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Varėnos filialo nares:
Ireną Ievą RADŽIUVIENĘ – 80-ojo,
Zoją MOROZ – 65-ojo.
Linkime stiprios sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Varėnos filialas

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ III tomo leidybai paaukojusiems:
Česlovui Markevičiui – 40 eurų,
Vytautui Račkauskui – 10 eurų.
LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

laikui, laukdamas kokį nors pasekmį dėl tų savižudybių. Tos pačios dieną vaikare mūsų būste apsilankė lagerio punkto viršininkas ir operatyvinis įgaliotinis sužinoti, dėl kokių priežascių kaliniai pradėjo žudyti. Kai minėti vadovai jėjo, mes visi, politiniai kaliniai, juos apsupome. Kai šie užklausė, vienbalsiai pareiškėme, kad jei tokiomis košmariskomis sąlygomis mus ir toliau laikysite, tai artimiausiomis dienomis galite tikėtis daugiau savižudybių, nes taip gyventi daugiau nebegalime. Mūsų kategoriskas pareiškimas, matyt, paveikė vadovus, nes kitą ankstų ryta visus politinius kalinius iš to nelaimingo sandėlio perkėlė į kitą zoną, esančią už poros kilometrų.

1942 metų pradžioje kriminaliniai iš visų pareigų: sandėlių, virtuvių, kepyklų ir kitų, buvo pašalinti ir į jų vietas paskirti politiniai kaliniai. Pradėjus dirbtai politiniams kaliniams reikalai tuoju susitvarkė ir lagerių vadovai jų darbais būdavo patenkinti.

Iki 1946 metų lageriuose gyvenimas buvo nepaprastai sunkus. Dėl ilgo, be jokių poilsio dienų varginančio darbo, mažo kiekio maisto, gana daug kalinių mirė. 1946 metais pradėjo tvarkyti barakus: uždėjo lubas, iškirto langus, išilginius gultus pakeitė vagonų sistemą, ištinkavo sienas iš vidaus ir išorės, pradėjo duoti patalynę. Taigi buitinės sąlygos žymiai pagerėjo.

(keliamas į 8 psl.)

2016 m. gruodžio 2 d.

Tremtinys

Nr. 45 (1211)

5

Okupacijos metai Igliaukoje

Tęsinys.

Pradžia Nr. 44 (1210)

Jonas Rutkauskas gimė 1933 metais, tad jau pradėjo devintą dešimtį. Apie sunkias pokario dienas pasakoja su dideliu liūdesiu, nes tada jo šeimą užgriuvo ne tik skurdas, okupantų žiaurumas, bet ir brolių netekys.

Jo tėveliai Mykolas ir Marija (Kancieriūtė) Rutkauskai gyveno Menstrakio kaime, nuo Igliaukos nutolusiam tik pustrečio kilometro. Kažkada čia gyveno daugiau kaip šimtas žmonių, buvo visi draugiški, darbštūs, iki 1954 metų kaimas buvo net apylinkės centras. Tėvelis paveldėjo 12 hektarų ūkį. 1926 metais jaunai šeimai gimė sūnus Petras, tačiau reikėjo išmokėti broliams ir seserims dalis, pasogas. Tad vyros susidėjo būtinyausius daiktus į lagaminą, atsisveikino su jauna žmona ir išplaukė per Atlantą į Argentiną, kad užsidirbtų pinigų ūkiui sutvarkyti ir būtinyausioms išlaidoms ūkiui modernizuoti. Dvejus metus ten sunkiai dirbo, tačiau, kai 1929-aisiais sugrįžo į Igliauką, gyvenimas tarsi ir pagerėjo. Sodybą pamėgo gandrai: vienas po kito pasaulį išvydo dar devyni vaikai. Visus pratino prie darbo, mokė doros, darbštumo ir sąžiningumo. Aldona ši pasaulį išvydo 1930-aisiais, dar po dviem metų – ir Juozas. Vaikai lankė pradžios mokyklą Šventragyje, įsikūrusią Vaicekauskų namuose. Ją baigus, laukė mokyklos suolas Igliaukoje.

Kai 1944 metų vasaros pabaigoje pasirodė vokiečius stumianti į vakarus rusų kariuomenė, Mykolas Rutkauskas sunerimo. Prasidėjo jaunuolių šaukimas į Raudonąją armiją, nepaklusniųjų gaudymas ir žudymas. Nors Petru dar nebuvu aštuoniolikos, tačiau ta riba artėjo. Siekdami apsaugoti sūnų nuo žūties svetimoje žemėje, Rutkauskai sužinojo, kad Akelaičiai, pas kuriuos Marijampolėje gyveno gimnazijoje besimokanti brolio dukra, dirba kilnoamoje karo ligoninėje, kurioje dirbantys vyrai nuo karo prievolės atleisti. Perdavė jiems, kad Petras gali dirbtį pagalbinius darbus, su vadovybe susitarė. Tad aštuoniolikmetis sūnus išvyko į Marijampolę, ryšiai su juo nutrūko.

Po pusmečio toji karo lauko ligonių pasitraukė su frontu į Rytų Prūsiją. Deja, po kelių mėnesių šeima gavo žinią, kad vaikinas mirė trūkus apendicitui. Sako, gydytojai padarė operaciją, tačiau per nežinojamą sanitarių jam davė pieno, nuo kurio organizmas užsikrėtė. Palaidojo vaikiną greta žuvusių sovietinių kareivių: tik tuos užkasdavo be karstų, su kareiviškomis sermégomis, o Petru Akelaičiai surado karstą. Sužinoję apie nelaimę, Rutkauskai sumanė parsivežti pirmagimio sūnaus palaikus į Igliauką. Tačiau tai padaryti nebuvu taip paprasta: sunkiai gavo leidimą, rašė dešimtis prašymų ne tik į Vilnių, bet ir Maskvą, kol Petro Rutkausko kūnas buvo parvežtas amžinam poilsiu į tėviškę...

Prasidėjo partizaninis karas. Į Rutkauskų sodybą dažnai užeidavo partizanai. Iš pradžių jų būriai siekė iki pussimčio kovotojų, stribai ir kareiviai bijojo stotį į mūsius. Kaime jie ir nakvodavo, palikę sargybą pabirdavo būreliais pas ūkininkus. Jonas Rutkauskas mena jų žy-

Vytautas Račkauskas
gius po apylinkes.

Iš Mačiuliškių partizanavo Alaburdų žentas Lekeckas, kuris dažnai atklysdavo pas Rutkauskus. Žinios apie tai, kad pas Rutkauskus ir Petrą Krasnicką apsilanko partizanai, pasiekė stribus ir enkavēdistus. Kartą, jau apie 1948 metus, jie apsupo Rutkauskų sodybą, kratė pastatus, badė šampalais žemę ir prėslus, pylė vandenį tikėdami rasti bunkerį su partizanais. Nusviedė šuns būdą, viską mėtė į šalis. Tą dieną tėvelis dirbo miške, mama buvo pasbroli Joną Kancierių. Namuose buvo likęs penkiolikmetis Jonas su mažesniais vaikais. Kareivių pastangos buvo bevaizės, nes tuo metu sodyboje jokio bunkerio nebuvu. Pradėjo tardyti paaugli taip, kad ne kiekvienassaugės tokius kankinimus išvertų...

„Nuo pat pirmųjų taip vadinamo „tardymo“ minučių buvau smarkiai mušamas, – pasakoja Jonas Rutkauskas. – Klausinėjo, kur bunkeris, grasio, kad jei nepasakysiu, atsidursim Sibire. Smūgiai buvo negailestingi. Tylėjau, nes nieko nežinojau... Pasiėmė spragilą ir ėmė talžyti šonus. Verkti neleido, burną užkišo kepure. Netekau sąmonės. Apipylé vandeniu, oatsigavusį mušę toliau... Patys pavargo, tad ēmési mamos ir keturiolikmetis sesers Marytės. Jassmaugė kambaryje, vaikams matant. Čiupo ir mažylius, sakė, užmuš, jei tylėsim. Mamą išsivežė į Igliauką, kruviną Marytę uždarė tvarte, o duris užkabino. Ta drebėjo nuo šalčio ir baimės. Iš pradžių bijojo šauktis pagalbos, tik garsiai inkštė. Kai netekusi vilties pradėjo rėkti, pro šalį ėjės kaimynas Petras Simonaitis ją išgirdo ir išeido. Pamatė prie trobos sudraskytus mamos austus rankšluosčius, paklodes, buvo paliki tik susmirdę kareiviški autai.“

Atėjo neramios dienos, manė, kad teks iškeliauti į Sibirą. Kai tvėrė kolūkius, tai nesipriešino, nes žinojo, kad vienas žodis gali nulemti gausios šeimos lemtį. Atėmė žemę, gyvulius. Dešimčiai vaikų leido laikyti tik vieną kartutę. Bado šméklos visi išvengė tik todėl, kad Mykolas Rutkauskas įsigudrino kitą maitintojų laikyti miške, niekam nežinant. Tėvai sunkiai dirbo kolūkyje. Žinoma, už darbadienius nieko negavo. Ir Jonukas pradėjo ten dirbtį, paskui jam pasisekė įsibarbinti melioracijoje, kur jau mokėjo atlyginimą.

Partizaninis judėjimas šiame krašte slinko į pabaigą. Vienas iš paskutinių

nių šiose apylinkėse partizaninę kovą puoselėjusių partizanų buvo Vytas Menkevičius-Spyglys (1930–1952) iš Šakališkių kaimo, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas. 1952 metų birželio 24 dieną Prienų šile, Juodraistuje (Šilavoto apylinkė) jis žuvo stovyklavietėje kartu su penkiais partizanais: Albinu Banislausku-Klajūnu, rinktinės vado adjutantu Vincu Bražinskui-Smaugliu, rinktinės štabo nariu Pranu Kižiu-Viliumi, Kostu Marčiulaičiu-Slampa, Dainumi, Vincu Naviku-Dédė ir Antanu Šalčiumi-Švedu. Antrojo MGB Prienų rajono skyriaus agentai smogikai užpuolė juos miegančius. Nužudę inscenizavo karienę čekistinę operaciją. Dar tris dienas siautė apylinkėse, ieškodami likusių gyvų partizanų. Žuvusiuju partizanu užkasino vieta neišaiškinta.

Kostas Marčiulaitis-Slampa, Dainius (1933–1952) buvo kilęs iš netolimo Stuomanų kaimo, prieš dvejus metus buvo žuvęs jo brolis Justinas-Milžinas, Vytautas-Vėjas krito kovoje su okupantais 1951 metų sausio 14 dieną, o Klemensui-Karaliūnui likimas lémė paaukoti gyvybę prie Amalvo ežero prieš pat brolio Kosto žūtį. Tad keturi broliai Marčiulaičiai žuvo nelygioje kovoje su okupantais.

Istoriniai šaltiniai teigia, kad 1951 metų pabaigoje Tauro apygardos teritorijoje pradėjo veikti partizanais pasivadinusių MGB agentų-smogikų grupė: Ira, Klevas ir Pilietis. Grupei buvo nurodyta susisiekti su partizanais, įvilioti į žabangas Kęstučio tėvėnijos vadą Albiną Valerą Bieliūną-Kabelį ir kitus partizanus, siekiant juos užverbauti, o jei nepasiseks, tai nužudyti. 1952 metų sausio 3 dieną Kabelis buvo suimtas, o posavaitės tapo išdaviku agentu „Varriagu“. Tikėtina, kad su smogikų veikla buvo išprovokuoti įvykiai Igliaukoje, apie kuriuos pasakojo Jonas Rutkauskas.

„...Buvo jau 1952-ieji. Jau mažai organizuoti vyrai slapstėsi. Žmonės žinojo, kad retsykiai atklysdavo kitų kraštų partizanai, tačiau jau, deja, nepatikimi, vyko žudynės. Štai tada menštrakietis partizanas Vytautas Galinis sumanė suburti jaunus vyrus į pasipriešinimo organizaciją, net pavadinimą jai buvo sugalvojės – „Laisvės audra“. Žadėjo apmokyti pasipriešinimo okupantams gudrybių. Sudarė sąrašą, prašė kuriamos organizacijos narius pasirašyti. Šiandien Jonas Rutkauskas mano, kad tai buvo saugumiečių gudrybė, arba organizacijoje veikė provokatorius, nes greitai berniokus suėmė. Pateko jis su Jonu Žilioniu ir kitaip pas Marijampolės saugumiečius. Reikėjo ieškoti išeities, nes jiems grėsė bausmė, nors ir buvo nepilnamečiai. Kadangi metais vyresnis brolis Juozas po sunkios ligos buvo miręs, todėl vaikinas ir pradėjo įtikinėti saugumiečius, kad tai jo brolis buvo sąraše, o jis tik per nesusipratimą kaltinamas priklausęs kuriama pogrindinei organizacijai. Palaikę kurį laiką kamerioje, Joną išeido, o Vytautas Galinis buvo nuteistas ir ilgus metus kalėjo Sibiro lageriuose. Beje, jo tėvai sodyboje glaudė partizanus, čia suimta partizanų ryšininkė Kazimiera Varkalaitė, Algirdo Varkalos-Žaliuko,

Jonas Rutkauskas

Daumanto (1924–1948) sesuo.

Jau 1952 metų gruodžio 3 dieną areštuotas Menstrakio kaimo gyventojas Petras Krasnickas-Diedukas, partizanų rėmėjas, nuteistas kalėti 25 metus. Partizanas Bronius Petkevičius (1921–1955) iš Pajiesio buvo Birželio sukilimo dalyvis, partizanavęs nuo 1944-ųjų. Ir žuvo vienas iš paskutinių – 1955 metų birželio 21 dieną...

Jono Rutkausko gyvenimas buvo kupinas išbandymų. Dabar jiedu su žmona Aldona (Briaukaitė) gyvena Igliaukoje, tik ką atšventė bendro gyvenimo penkiasdešimtmetį, užaugino dvi dukras ir du sūnus. Sūnus Rimas gyvena Marijampolėje, dirba policijoje, Darius laikinai išvykęs į Norvegiją, dukros Daina Kirtiklienė ir Lina Naujokaitienė – Kaune. Džiaugiasi senoliai devyniais vaikaičiais. Visą sovietmetį Rutkauskų vaikai lankė bažnyčią, berniukai patarnaudavo šv. Mišioms. Tokiai tarnystei juos paskatinės šviesios atminties mons. Alfonsas Svarinskas, 1971–1976 metais buvęs Igliaukos Šv. Kazimiero parapijos klebonu. Vietos mokyklos direktoriė Marija Želvienė buvo didelė okupantų pagalbininkė. Smerkė tikinčius vaikus ir jų tėvus, juos sekė, o kai vyresnysis Jono sūnus Rimas baigė mokyklą, tai paraše tokią charakteristiką, kad niekur vaikinas nebūtų galėjęs mokytis. Visa laimė, kad ir tada buvo Lietuvos patriotų. Ir Joną saugumas ne kartą tampė, reikalaudamas pasakyti, ką per pamokslus kunigas A. Svarinskas kalba apie situaciją Lietuvoje, ar smerkia juos, parsidavėlius. Žmogus tik atsakydavo, kad bažnyčią lankas, tačiau kunigas kalba tik apie tikėjimo tiesas, meilę Dievui, dorą ir tiesą.

Mus po Igliauką lydėjės Vytautas Račkauskas prisiminė, kad su Jono Rutkausko seserimi Salomėja mokėsi vienoje klasėje. Ištekėjusi ji augino du sūnus. Vienas jų – Vytautas Prajara. Vai-ku būdamas patarnaudavo šv. Mišioms Igliaukos bažnyčioje, kurias aukodavo kunigas Alfonsas Svarinskas. Dėl to buvo persekiojamas. Dabar – kanauninkas, Metelių klebonas, Lazdijų dekanas.

(bus daugiau)
Stanislovas ABROMAVIČIUS

ILSÉKITÈS RAMYBËJE

Jonas Naliveika
1932–2016

Gimė Pasvalio r. Krinčino k. ūkininkų šeimoje. 1951 m. su tėvais, broliu ir seserimi išstremtas į Tomsko sr. Teguldeto r., Staro Šumilovo miškų pramonės ūkį. 1958 m. grįžo į gimtajį Krinčiną, tačiau savo namų neberado – gyvenamasis namas buvo nugriautas, klėtelė išvežta į Pasvalį. Priglauđė artimieji, gyvenę Linkuvos. Linkuvos Jonas sukūrė šeimą, pasistatė namą, užaugino ir išleido į mokslus keturis vaikus, sulaukė šešių vaikaičių. Buvo aktyvus LPKTS Pakruojo filialo narys.

Užjaučiamie žmoną, vaikus, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Pakruojo filialas,
Buvę Staro Šumilovo tremtiniai

Birutė Jackuvienė
1931–2016

Gimė Raseinių r. Macenkiškių k. 1951–1956 m. kalėjo Kujibyševą ir Molotovo sr. mirties lageriuose, dirbo Belamoro kanalo statybose. Buvo nuteista už parašytą sakinių laiške: „Neamžinasvių tautų tėvas ir pojo mirties namo sugrižbolis“. Jos brolis – partizanas Kęstutis Bersėnas-Stirniukas tuo metu kalėjo Norilsko lageryje. Birutė buvo apkalinta pasikėsinimu į SSR SSSR vadovą Josifą Stalini. Nuo 1991 m. – LPKTS Kauno filialo narė. Buvo renkama į filialo tarybą. Aktyviai dalyvavo veikloje.

Nuoširdžiai užjaučiamie žmoną, gimines, artimuosius.

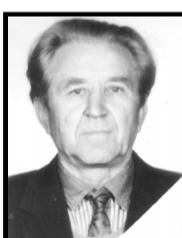

LPKTS Kauno filialas

Petras Gataveckas
1926–2016

Gimė Panevėžio r. Barklainių k. ūkininkų šeimoje. 1947 m. buvo suimtas už partizaninę veiklą ir nuteistas. Kalėjo Sverdlovsko, Karagandos, Norilsko lageriuose. 1955 m. išleistas iš lagerio buvo paliktas tremtyje. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Panevėžyje. Prasidėjus Sajūdžiuijsitraukė į aktyvią visuomeninę veiklą. Susikurus LPKTS Panevėžio skyriui buvo aktyvus tarybos narys, vėliau – filialo narys.

Palaidotės Panevėžio Ramygalos gatvės kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiamie vaikus, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Panevėžio filialas

Vytautas Jurgis Jakštės
1930–2016
Genovaitė Seniūnaitė-Jakštienė
1931–2016

Vytautas gimė Pasvalio r. Žoliškių k. ūkininkų šeimoje, kurioje augo trys broliai. 1949 m. kartu su tėvais buvo ištremtas į Irkutsko sr. Taišeto r. Sujetichos gyv. Dirbo statybų organizacijoje. Studijavo Irkutsko, įgijo inžinieriaus statybininko specialybę.

Genovaitė gimė Panevėžio aps. Pumpėnų valsč. Moliūnų k. ūkininkų šeimoje. 1949 m. kartu su tėvais ir seserimi buvo ištremta į Irkutsko sr. Taišeto r. Čeremchovo k. Vėliau persikelė gyventi į Sujetichos gyv., ten mokėsi ir dirbo. Susipažino su Vytautu, ištakėjo.

1959 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Panevėžyje. Iki pensijos dirbo Panevėžio miesto savivaldybės Ūkio ir ekspluatacijos tarnyboje. Užaugino sūnų.

Palaidoti Panevėžio Ramygalos gatvės kapinėse.
Nuoširdžiai užjaučiamie sūnų su šeima ir visus artimuosius.

Konstantinas Kasparavičius
1928–2016

Gimė Kauno aps. Garliavos valsč. Ilgakiemio k. ūkininkų šeimoje, kurioje augo dar keturi broliai ir trys seserys. Trys vyresnieji broliai nuo 1944 m. tapo partizanais ir vėliau žuvo partizaninėje kovoje. 1945 m. pavasarį už partizaninę veiklą šeimą nusprėsta ištremti, o ūkį konfiskuoti. Konstantinas pasirinko būti savo brolių partizanų ryšininku ir daug metų gyveno svetima pavarde. Nuo 2008 metų buvo LPKTS Kauno filialo narys.

LPKTS Kauno filialas

Išeina tremtinių karta – jų darbai pasiliauka

Dar vienas Lietuvos tremtinys iškeliao į Amžinybę. Kazys Juodeška gimė 1931 metais vasario 20 dieną Prienų rajone, Pakiauliškių kaime. Po sunkios ligos mirė 2016 lapkričio 21 dieną, būdamas 85 metų.

Kazio tėvelis Juozas Juodeška vedė Mariją Barštytę ir atėjo į užkurius: jaunieji Juodeškai nebuvu pasiturintys, turėjo 16 hektarų žemės, tačiau, kaip ir visi darbštūs lietuvių ūkininkai, kabinosi į gyvenimą – užtvenkę pro jų žemę tekėjus upeliuką pasistatė malūną. Bėgo metai, Lietuvą ir pasaulį ėmė gaubti juodos negandos debesis, sugriaudamas žmonių lūkesčius ir niekais paversdamas jų sunkaus triūso vaisius. Prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, Lietuvai lėmės dešimtmecius trukusių okupaciją. Karo metais mirė Kazio tėvelis, o po karo kiekvienas darbštus lietuvis tapo okupantu iš Rytių idėjinii prieš–tokiu pavojingu, kad net vaikus okupantus laikė „liaudies priesa“. 1949 metų kovo 25 dieną 10 klasės mokinys Kazys kartu su 7 metais jaunesniu broliu, mama bei močiute Agnieška Barštiene buvo ištremtas į Irkutsko kraštą, Žigalovo kaimą. Kol pasiekė tremties vietą, traukiniu gyvuliniam vagone važiavo dvi savaitės, o po to dar 500 kilometrų ištisas dvi paradas dardėjo sunkvežimiu. Tremtyje prabėgo 13 gražiausią jaunystės metų. Ten susilikimo drauge Birute Janulevičiūtė sukončė ūkį. Jiems Sibire gimė trys dukters: Irutė, Onutė ir Rūta. Dirbo kolūkyje, kaip ir visi tremtiniai lietuvių, stebindami darbštumu

vietinius. Po dvejų tremties metų mirė jo mylima močiutė Agnieška Barštiene, kuri labai tikėjosi atgulti gyintojoje Lietuvos žemėje. Deja...

Mirė Stalinas, atgijo viltis grįžti į Tévynę. Bet tai nebuvu lengva – Lietuvoje šeimininkavo sovietai, kuriems tremtinys lietuvis taip ir liko liaudies prienu. 1962 metais, kai dukroms buvo septyneri, penkeri ir treji metukai, Kazys ir Birutė Juodeškai grįžo į Lietuvą. Tėviškėje Kazys negalėjo prisiregistravoti, tad Kaišiadoryse juos priglaudė Birutės giminės. Kaip pasakojo duktė Rūta: „Tėvukas visada pabrėždavo, kad yra labai dėkingas Birutės giminės, kurie nepabijojo savo namuose tremtinių“. Birutės brolis Algirdas, iš tremties grįžęs keliais metais anksčiau, perleido žemės sklypą Kaišiadoryse, Laisvės gatvėje, kuriamo per pusę metų Juodeškai pasistatė namelį iš lentų ir pjuvenų, o svarbiausia – turėjo registraciją ir galėjo gauti darbą. Kazys dirbo lentpjūvėje, grąžtę gamykloje, kol giminaitė mokytoja, svainio Algirdo

žmona Ona Janulevičienė, įkalbėjo jį užbaigti vidurinę mokyklą. Po 16 metų pertraukos Kazys vakarais mokėsi ir siadabro medaliu baigė vidurinę mokyklą. Istojo į KPI, mokėsi neakivaizdžiai inžinieriaus mechaniko specialybės. 1972 metais baigė aukštajį mokslą. Nors išbaigusiam mokslus, tremtinui buvo sunku gauti darbą pagal specialybę. Kai Kaišiadoryse buvo statoma nauja Utilizacijos gamykla, pavyko gauti inžinieriaus darbą, dirbtį statant, o atidarius gamykla joje Kazys vyr. inžinieriaus pareigose dirbo iki pat pensijos.

Atgimimą Kazys Juodeška sutiko su dideliu džiaugsmu. Pirmai progai pasitaikius nuvažiavo į Irkutską, į Žigalovą, iš kurio grįžo su cinkuotu lagaminu, kuriame parsivežė mylimos močiutės Agnieškos Barštienei palaikus ir palaidojoją šalia artimųjų...

Atgimimo laikotarpiu Kazys Juodeška aktyviai išjungė į visuomeninį gyvenimą, buvo rinkiminės apylinkės pirmininku, kurį laiką vadovavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kaišiadorių skyriui, bet dėl sveikatos pasiprašė atleidžiamas iš šių pareigų. Pasutininius penkerius gyvenimo metus, likęs našliu, kamuojamas sunkios Alzheimerio ligos, praleido pas savo dukteris.

Kazys Juodeška nugyveno sunkų, bet prasmingą gyvenimą. I aukštajį mokslą išleido vieną tris dukteris, užaugino šešis vaikaičius, sulaukė penkių provaikaičių. Tokie žmonės kaip Kazys Juodeška yra mūsų tautos gyvasties šaknys.

Gintaras MARKEVIČIUS

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Sabina Agentavičienė-Jakšiūnaitė, g. 1928 m., žydų gelbėtoja holokausto metu, Trakų aps. Aukštadvario valsč., 1943–1944 m.

Stasys Jaskutis, g. 1908 m., (po mirties), Saulių sąjungos narys, Jonava, 1944 m.

Barbora Kriskienė-Matutaitė, g. 1898 m., (po mirties), žydų gelbėtoja holokausto metu, Tauragės aps. Gaurės valsč., 1941–1945 m.

Pranciškus Kriskus, g. 1896 m., (po mirties), žydų gelbėtojas holokausto metu, Tauragės aps. Gaurės valsč., 1941–1945 m.

Elena Mikučionienė-Gutauskaitė, g. 1927 m., pogrinėjė spaudos platintoja, Vilniavskio aps. Vištyčio valsč., 1944–1945 m.

Petras Paulauskas, g. 1896 m., (po mirties), Saulių sąjungos narys, Tautininkų są-

jungos narys, Kupiškis, 1933–1940 m.

Vladas Petrauskas, g. 1917 m., (po mirties), Vietinės rinktinės karys, Lazdijų aps. Kapčiamiesčio valsč., 1944-02-16–1944-05-15.

Leonas Sirutis, g. 1906 m., (po mirties), kitokiais būdais dalyvavęs kovoje už Lietuvos nepriklausomybę, Krasnojarsko kr. Bogotolo r., 1949–1951 m.

Zuzana Skarbaliienė-Kriskutė, g. 1930 m., žydų gelbėtoja holokausto metu, Tauragės aps.

Gaurės valsč., 1941–1945 m.

Vaclavas Vyšniauskas, g. 1920 m., (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Simno valsč., 1945-03–1945-04.

Pasiteirauti tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba: sąrašas skelbiamas vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: „Pretenčientai į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje“.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2017 metams

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

**11 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34,
6 mėn. – 14,69 12 mėn. – 29,38 Eur.**

2016 m. gruodžio 2 d.

Nijolė Ambrazaitytė

1939–2016

Eidama 78-uosius metus mirė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarė, buvusi Seimo narė, dainininkė Nijolė Ambrazaitytė.

Gimė 1939 m. vasario 21 d. Lazdiju rajone, Burakavo k. 1948 m. šeima išstremta į Igarką. Vėliau perkelta į Krasnojarsko kr. Maklakovovo gyvenvietę. 1957 m. grįžo į Lietuvą, baigė Raseinių vidurinę mokyklą. 1966 m. baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją, buvo operos ir kamerinė dainininkė – dainavimo pedagogė. 2005 m. išleido atsiminimą knygą „Virš manęs poliarinė pašvaistė“, 2009 m. – knyga

apie muzikinę veiklą „Skambantys operos klavyrai“. Sukūrė apie 30 vaidmenų ope-rose, atliko per 300 solinių koncertų.

1988 m. išrinkta Vilniaus tremtinių bendrijos kultūros pirmininke. Dalyvavo Sajūdžio veikloje. 1990 m. išrinkta į Aukščiausiąją Tarybą. Pasiraše Kovo 11-osios – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo Aktą.

1992–1996 m. ir 1996–2000 m. išrinkta į LR Seimą.

Apdovanota Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi (1998 metais), Lietuvos Ne- priklausomybės medaliu

Pro memoria

(2000 metais).

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTS Vilniaus skyrius,
LPKTS valdyba

Kaip KGB kontroliavo išvykstančiuosius iš SSRS

(atkelta iš 2 psl.)

Tokų pokalbių metu agentas surinkdavo rūpimos informacijos nuotrupą apie organizacijų vidinę padėtį ar veiklos bruožus, kurias pranešdavo savo vyrėsnybei. Opastaroji sugrižusiems agentams ir toliau skirdavo užduotis palaikti kontaktus (dažniausiai laiškais) su naujais pažystamais, tikėdamiesi gauti naudos ateityje. Neretai užverbuotas asmuo išsišifruodavo užsienyje, rodydamas per didelį suinteresuotumą, ikyrumą ir tuo sukeldamas pagrįstus įtarimus apie patikimumą.

Daugiausia agentams tekėdavo bendrauti su „Santaros–Šviesos“ nariais, nes šie, neturėdami išankstinių nusistatymų, noriai bendravo su svečiais iš Lietuvos, tarp kurių būdavo ir agentų. Kai kuriems slaptiesiems bendradarbiams pasiekdavo dalyvauti kasmetiniuose federacijos suvažiavimuose Tabor Farmoje (JAV). Štai 1978 metais suvažiavime lankėsi patikimas asmuo G., kuris ten pristatytas kaip žmogus, atvykęs iš Lietuvos. 1981

metais renginyje dalyvavo agentas „Ažuolas“. Reikia pabrėžti, kad svečiai iš Lietuvos buvo laukiami, o vėliau net kviečiami. Vadovaujantis organizacijos keliamais tikslais, pats kvietimo faktas „yra reikšmingas žingsnis į normalesnius išeivijos santykius su tautos kamienu“. Tokius siuntimus KGB vertindavo teigiamai. Anot jų, pasinaudojant kūrybinės intelligentijos siuntimu į suvažiavimus „pavyko pašalinti pranešimą antisovietinę kryptį tokiuose susirinkimose“. Šio teiginio pagrįstumą/nepagrūstumą liudijaprišeinstos pusės nuomonė. L. Mockūnas nurodo, kad devintajame dešimtmetyje atvykusiu iš suvažiavimus svečių iš Lietuvos pranešimuose nebuv'o „propagandiniu raugalo“. Žinoma, gal kai kada iš korektiškumo paskatų, dalyvaujant svečiams iš Lietuvos, galėjo būti privengta aštrių antisovietinių pasisakymų.

Galima daryti prielaidą, kad trūkstant užsienio agentų KGB kompensuodavo šią spragą vienos agentūros išsiuntimu į Va-

karų valstybes. Bet užsienio agentas, ištvirtinės tarp emigrantų, teoriškai turėjo daug plati galimybes įvykdinti užduotis, nei naujas atvykėlis nekėlės didesnio pasitikėjimo.

Taigi iš LSSR išvykstantieji į užsienį buvo kontroliuojami KGB. Išvykstančiuosius galima būtų suskirstyti į kelias grupes: pirma – persikeliantys gyventi visam laikui, antra – išvažiuojantys į trumpalaikes/ilgalaikes išvykas ar komandiruotes. Tarp išvykstančių būdavo užverbuotų agentų, kuriems skirtos iš anksto saugumiečių numatytos užduotys, salyginai dalintinos į bendrojo pobūdžio ir konkretiškas. Ne visos užduotys buvo tinkamai suformuluotos, jas skiriant ne vien metu pritinkamai įvertintos agento savybės ir objektyvios galimybės. Todėl viešai neskelbtinos informacijos apie lietuvių organizacijas užsienyje ar jų vadovus bei kitus aktyvius išeivijos veikėjus ne visada pavykdavo gauti, ypač iš agentų, trumpam laikui išvykstančių į užsienį.

Dr. Darius JUODIS

Skelbimai

Gruodžio 5 d. (pirmadienį) 15 val. LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga organizuoja popietę „Sveikai gyventi ir ilgai nesent“. Popietėje praėnėmą skaitys ir praktiniai patarimais pasidalins biomedicinos mokslų daktarė Kristina Visa-gurskienė, Kauno jungtinis sveikatos klubas.

Gruodžio 17 d. (šeštadienį) Kaune minėsime Lietuvos laisvės armijos 75-ąsias metines.

11 val. gėlių padėjimas prie paminklo Lietuvos laisvės armijai Kazio Veverskio žūties vietoje, Raudondvaryste, prie buvusio senojo tilto per Nevėžio upę.

12 val. šv. Mišios už žuvusius Lietuvos kovotojus Kauno šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje.

13 val. minėjimas Kauno įgulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19).

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė

UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 2000 egz.

Kaina
0,60 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIOS IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Mindaugas Sudnikas

1929–2016

Gimė Ukmergės aps. Želvos valsč. Virbalų k. ūkininkų šeimoje, kurioje augo penki vaikai. Mokinės Želvos ir Ukmergės mokyklose. Nuo 1945 m. Ukmergės progimnazijoje dalyvavo pogrindinėje organizacijoje, jam suteiktas Lino Slapysvardis. 1947 m. su grupė mokiniai buvo išduotas, suimtas ir nuteistas 25 m. 1948 m. su šeima išstremtas į Siberiją. Mindaugas kalėjo Norilsko lageriuose. 1953 m. dalyvavo Norilsko kalinių sukilime. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Negaves čia darbo, išvyko į Ukrainą. 1960 m. vėl grįžo į Lietuvą, apsigyveno Kėdainiuose, dirbo šaltkalviu. 1962 m. įsidarbinė profesinėje technikos mokykloje gamybinio mokymo meistru ir dirbo iki pensijos. Dalyvavo Sajūdžio veikloje. 1991 m. buvo Parlamento gynėjas. Daug dirbo ieškant partizanų palaikų, juos perlaidojant, statant paminklus. Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu, kariuomenės kūrėjo – kario savanorio medaliu, Vyčio Kryžiaus ordino medaliu.

LPKTS Kėdainių filialas

Danguolė Juknevičiūtė

1942–2016

Gimė Pakruojo r. Šukinių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šešiametė Danguolė su tėvais išstremta į Irkutsko sr. Taišeto r. Kvitoko gyvenvietę. Kelionėje į tremties vietą labai susirgo ir liko neigali. 1957 m. šeimai buvo leista grįžti į tremties be teisės gyventi Lietuvoje. Apsigyveno Latvijoje. Tačiau iškuri nesisekė, traukė giminės kraštą. Tik tėvui kreipusis į LKP pirmajį sekretorių šeimai buvo leista apsigyventi Lietuvoje. Kadangi sodyba Šukinių k. buvo nacionalizuota, iškūrė Pakruojoje. Kad gautų invalidumo grupę, Danguolei reikėjo turėti bent kelių metų darbo stažą. Buvo įsidarbinusi vaistinės bei mokyklos valytoja, bet be motinos pagalbos ir šio darbo neįveikė. Nelaimė ištekla iš Danguolės sūnų Arvydė – nuskendo Kruojos upėje. Dvidešimt pastaruju metų buvusi tremtinė gyveno viena, globojama geranoriškų kaimynų ir draugų.

Palaidota senosiose Pakruojo kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame gimines, kaimynus, draugus.

LPKTS Pakruojo filialas

Bronė Dzindoletienė

1928–2016

Gimė Telšių aps. Alsėdžių valsč. Skiplaičių k. ūkininkų šeimoje, buvo vienturtė duktara. 1945 m. bėgė Plungės gimnaziją ir pradėjo mokytojauti Plungės r. Kantaučių pradinėje mokykloje. Vėliau įstojo į Klaipėdos mokytojų seminarą ir įgijo lietuvių kalbos ir literatūros mokytojos specialybę. 1951 m. išstremta į Chakasijos Abakaną miestą. Ten dirbo sunkius žemės ūkio darbus. Tėvai buvo išstremti atskirai į Krasnojarsko kr. 1958 m. grįžo į Lietuvą. 1959 m. ištekėjo. Abu su vyru dirbo pedagoginį darbą Plungės r. mokyklose. Užaugino dvi dukteris. Iš tėvo paveldėjusi meile muzikai, aktoriai dalyvavo saviveikloje. Grojo pianinu, akordeonu. Atgimimo laikotarpiu aktyviai išsijungė į buvusiu tremtinės organizaciją, buvo aktyvūs tarybos narė, rinko tremtinės atsiminimus, rašė metraštį. Dainavo chorą „Tėvynės ilgesys“, buvo choro seniūnė, vedė renginius.

Palaidota Plungės kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukteris, jų šeimas, gimines.

LPKTB Plungės filialas,

choras „Tėvynės ilgesys“

Užjaučiame

Mirus Lietuvos operos ir baletų teatro operos solistei, Lietuvos konservatorijos dėstytojai, docentei, Vilniaus tremtinės bendrijos kultūros komisijos pirmininkei, buvusiai Igarkos tremtinei, 1990–1992 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos–Atkuriamojo Seimo deputatei, apdovanotai Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi Nijolei Ambrazaitytei, netekties valandą artimuosis nuoširdžiai užjaučia.

Igarkos tremtinė brolija

Mano gyvenimo istorija

(atkelta iš 4 psl.)

Nuo 1948 metų kovo 15 dienos vius politinius kalinius, kuriems lagerje baigėsi terminas, nustojo leisti kur kas panorėjo, o trémé į Sibirą. Mano nuotaika pasidarė gana prislégta, labai norėjau vykti pas šeimą, tačiau laukė tremtis nežinia kur.

Tremtis neribotam laikui

Atėjo 1948-ųjų liepa, mano lageryje buvimo pabaiga. Liepos 6 dieną su kitais išeinanciais iš lagerio sunkvežimiui nugabeno į Vorkutos persiūčiamajį punktą. Ten radau keletą draugų, su kuriais 1941-ųjų vasarą buvome atgabentų į Vorkutos lagerį, tarp jų ir Motiejų Girčių.

Penktą dieną visus susodino į vagonus, traukiniu atvežė į Kuibyševą geležinkelio stotį. Vagonuose palydovai iš mūsų atėmė lagaminus, dubenėlius, puodelius, šaukštus, vokus, pašto ženklus ir popierij laiškams. Visus daiktus iš lagaminų iškratė, kur nori, ten ir dėk. Iš stoties į kalėjimą varė su labai stipria sargyba, net su specialiai apmokytais šunimis. Iš drabužių išpjauštė sagas, kabliukus, kelnes visą kelionės laiką reikėjo prilaikyti rankomis, kad nenukristų.

Štai taip atlikusius lageryje aštuonerių metų bausmę „iškilmingai“ vežė nežinia kur už neaišku kokius nuskaltimus. Taip tyčiojosi turbūt dėl to, kad išlikusieji visą gyvenimą neužmirštų, kur pavovojo.

1948 metų rugpjūčio vidury iš Vorkutos lagerio drauge su kitais politiniais kaliniais buvau atvežtas į Krasnojarsko kalėjimą – ištremimui į Krasnojarsko kraštą neribotam laikui. Ten MGB pareigūnai skirstė į darbus pagal darboviečių pareikalavimą, atsižvelgiant į tremiamujų amžių ir sveikatos būklę. Aš fiziniams darbui buvau netinkamas, tam patvirtinti turėjau lagerio gydytojų komisijos invalidumo pažymėjimą, todėl mane su kitais panašiais, iš viso apie porą šimtų žmonių, nuvežė į Jeniseisko miestą.

Miesto gyventojai į mus žiūrėjo su užuojauta, todėl butus surasti didesnių sunkumų nebuvvo. Su maistu buvo didelė problema. Duonos buvo galima nusipirkti tam skirtose krautuvėje 200 gramų per dieną, ir dėl tų gramų eilėje prisieidavo prastovėti po 3–4 valandas. Dar neieškojau darbo, bet ir ieškant nebūt lengva rasti, nes be baržų gamyklas ir jų remonto dirbtuvii, daugiau jokios gamybos nebuvvo, o mūsų atgabeno porą šimtų.

Telegrama iš seno prieteliaus sužinojau šeimos tremtiesvietą ir man daugiau niekas neberūpėjo, tik kaip greičiau pas juos nuvykti. Pasisekė išprasyti MGB viršininko leidimą išvykti pas šeimą. Rugsėjo 5 dieną pėscias išėjau iš Jeniseisko ir rugsėjo 8 dieną – per tris dienas nuėjės 180 kilometrų – pasiekiau Jazajevką – šeimos tremties vietą. Juos radau apverktinoje padėtyje. Maisto produktų iš namų nebuvvo atsižež, valgė penkiese, o dirbo Vytautė ir Rimantas, ir tie nepilnamečiai. Per mėnesį uždirbdavo 50–60 rublių, tačiau už pinigus beveik nieko nebuvvo galima nusipirkti, o už tiek – tik duo-

nos ir už butą sumokėti. Dirbantieji gaudavo 500 gramų duonos, o išlaikytiniai po 150 gramų. Taigi visa 5 asmenų šeima gaudavo 1 kilogramą 450 gramų duonos. Bulvių kibiras kainavo 10 rublių, tačiau ir jų nebuvvo. Tą vasarą bulvės prastai užderėjo.

Pailsėjės tris parą, pasiėmiau Dūkštę pirką, gerai išsilaiķiusi vilno medžiagą kostiumui, dvejus naujus šilkinius marškinius ir pėsciomis grīžau į Jeniseiską. Už parduotą kostumo medžiagą ir marškinius turguje nupirkau tris poras panešiotų gerų veltinių, dvi „fufaikes“, dvejas veltines kelnes, žieminę kepurę – daiktus, be kurių Sibire dirbtį neįmanoma.

Grīždamas pakeliui, Kazačinske užėjau į „Liespromchoz“ buhalteriją pasiteirauti dėl darbo kontoroje Jazajevkoje. Vyriausiasis buhalteris patarė greičiau persikelti į Jazajevką, ir darbas bus. Pamaniau, kad taip bus geriau ir man, ir šeimai.

Kai su visu nupirktu „turtu“ ir trimis kepaliukais duonos pasiekiau Jazajevką, visa šeima nepaprastai džiaugėsi. Nuo spalio 16 dienos mane pakvietė į vietas miško punkto kontorą saskaitininku, su 300 rublių mėnesiniu atlyginimu. Man pradėjus dirbtį ir abu vaikai pradėjo daugiau uždirbtį. Ir duonos gaudavom daugiau.

1956 metų lapkritį rimtai apsirgau – negalėjau dirbtį, galva nebesamprotavo. Išsiuntė net į Krasnojarsko krašto ligoninę ištirti. Tada man nustatė trečios grupės neigalus. 1957 metais gavėspusant ro mėnesio atostogų, išvažiavau į Lietuvą. Viešėjau pas giminę, senus draugus. 17 metų nebuvus Lietuvoje, buvo nepaprastai gera. Grīžau vėl į šaltąjį Sibirą...

I Lietuvą sugrižus

1964 metų kovo 17 dieną, antrą valandą nakties, visa šeima, drauge su Rožanskų trijų asmenų šeima, palikome Jazajevką ir Sibirą visam laikui. Nepaisant velyvo meto, daug susirinko bendradarbių, draugų, atėjo ir punkto viršininkas, mokyklos direktorių išlydėti ir palanki mums laimingos kelionės. Kovo 22 dieną 9 valandą ryto pasiekėme Panevėžį. Stotyje su automobiliu sutiko sūnus Rimantas ir nuvežė į Naujamiesčių. Buvo nepaprastai džiugus ir gražus Verbų sekmadienis.

Iš pradžių, apie porą mėnesius, teko gyventi viename nedideliam bute su dukters Vytos šeima. Daug teko vargti, kol prisiregistravau. Netgi buvo pasiūlyta per 48 valandas aplieisti Lietuvą. Pasiūnčiau į Vilnių vidaus reikalų ministriui prašymą leisti prisiregistruoti. Po trijų mėnesių ne tik mane, bet ir visą šeimą ministras įsakė priregistruoti su teise gyventi visoje Lietuvos teritorijoje.

Kiek vėliau parašiau skundą Lietuvos Respublikos prokurorui dėl neteisėto, nepadarius jokio nusikaltimo, manęs kalinimo aštuonerius metus kalėjime ir pataisos darbų lagerje. Prokuroras, susipažinęs su mano Ypatingojo pasitarimo baudžiamaja byla ir neradęs jokios mano kaltės, už kurią turėjau būti baudžiamas, neva kaip pavojingas to meto visuomenės tvarkai, užprotestavo bei pasiuntė Lietuvos Respublikos Aukščiausiajam Teismui

sedos. Nežiūrėt belys rantaus lauko būvo daug sūsinčius bendraiškai, meistrai, senelės. Viltinės, vidurinės mokyklos direktorių iš šių draugų palydėti iš pašretėti mums lamarigos velvės. Krasnojarske turėjom sūrinčius su kontinentiniu ostromis panaudoma savo vėdėmą draugą. Keliorde reis Krasnojarsko bei Maskvos geležinkelio truko 3 dienas, vairu, tė būvo lėmusi iš smagu, kaip pagalbu aš nu 24 metų, o šeima nu 16 metų, gavo rytmą sovietus, o visi gyvi iš sovietų geležinkrai višam laiku grįžtam į savo mielių tėvynę Lietuvą. Maskvoje tėco išbuči daugiau pasas, reslančiom Kremlių, Lenino muzielij, čekoslovakų sūrėdės, ūgis, eis, palaučiai, lankė, manis dėmnuose karsteose posivainiškėjim, posivainiškėjim nu Maskvoje, buvom nurodęs į nugalėtojų pavyzdžių. Prisijo vieną reikštę nurodant laikraktį traukinio. Mačiau, kai nurodadas, kadangi ji tuo laiku reisino, dažnai kaičiai antros lėlių, kyla, nurodėjimų daug.

del ateities godynoms būvo išryna nukaldin. Ar. Iš visų mano draugų mietelių su kuricius arčiaus laukais tėvė Bendraut, būtų kartu kalėjimą, lagerję, sianduine tebebu šiamse pasauliye aš dievas, nebentis su kito oasidalentis arčių laikau išgydantais įspūdžiaisiai. Aidelei draugų mūsų tų prietelių reparelių laukov būrimo salygos iš visiems amžiūiams žas, eiso šiuoliek. Opati manys į tėvynę Lietuvą grįžti morojo as Petras Kryžmerėnas, kuris būdo mas 66 m. anatorietis vyras pasimire 1964 m. arbatas M. Steponas Griežys 73 m. tūkstančias, būdamas gencio stipros svorio, tas mirė 1982 m. aš kaičio būdamas už pries žymiai piaučiai srūpines dės telės iškurdau, tuojuje išėjau išėjau. Jos žymiai eina sėlo žemyn iš reisėlio tėvės oas juos rekvant. Amžinai pasiūlymu sių Šiaurėje, būrant sūrėmėjimis labai man gaila, jei būtų išgydens laukov salygas, be jokios abejijos būtų būrys reali. Lietuvai, kadangi mūsų visų vienos da rokti būvo iš būtų galėjė laikų savo mylimų šeimų įmoniškai peregydant.

is esmės peržiūrėti. Apie tai man buvo pranešta raštu. Aukščiausiasis Teismas Ypatingojo pasitarimo nutarimą dėl mano bausmės panaikino ir mane reabilitavo su teise atgauti turtą, jei jis buvęs konfiskuotas, gauti dviejų mėnesių atlyginimą, pagal paskutinę darbo vietą bei lagerje išbūtą laiką užskaityti kaip darbo stažą pensijai gauti. Tai įvyko 1965 metų balandį.

Negaila prarasto turto, nors ir įguto mano sunkiu darbu, gaila, kad vaimai liko be tinkamo mokslo, ir teko jiems vargingas gyvenimas Sibire. Tačiau užaugo dori, darbštūs, pareigini, ir to pakanka. Savo sudėtingam gyve-

nimo kely niekam nesu pavydėjės gero gyvenimo. Savo gyvenimą, net ir pačiai sunkiausiais laikais, lygindavau ne su tais, kam gera gyventi, o su tais, kam dar blogiau. Stengiausi, kitiems nedaryti to, kas ir man būtų nemalonu. Turiu pasakyti, kad sunkiose ir net beveilti kose gyvenimo sąlygose visada atsirasdavo be galio nuoširdžių, gerų žmonių ir svetimtaučių, kurie vienaip ar kitaip padėdavo pakelti likimo sunkumus. Už tai aš jiems nors mintyse esu nuoširdžiai dėkingas.

**Bronius VASILIAUSKO
prisiminimus spaudai paruošė
Vesta MILERIENĖ**